



## شمار فرزندان ایده‌آل و واقعی و شکاف میان آنها در سه استان منتخب سمنان، هرمزگان و کهگیلویه و بویر احمد<sup>۱</sup>

مجری طرح: دکتر حجه بی بی رازقی نصرآباد<sup>۲</sup>  
همکار: دکتر محمد میرزایی<sup>۳</sup>

### (برگزیده رتبه دوم بخش طرح های پژوهشی جشنواره)

#### چکیده

در سه دهه اخیر باروری در ایران کاهش چشمگیری داشته است. این کاهش پدیده‌ای فراگیر در تمامی استان‌های ایران است. با این حال هنوز تفاوت‌های معنی‌داری در سطح باروری استان‌های ایران وجود دارد. با کاهش باروری توجه محققان جمعیتی به سمت تعداد واقعی و مطلوب فرزندان و شکاف میان تعداد ایده‌آل و تعداد واقعی فرزندان جلب شده است. مطالعه حاضر باروری موجود و ایده‌آل و شکاف این دو بعد رفتاری و ذهنی باروری و عوامل موثر بر آن را در استانهای هرمزگان، سمنان و کهگیلویه و بویراحمد مورد توجه قرار می‌دهد.

روش تحقیق پیمایشی است. جمعیت آماری ۱۱۴۹ زن ازدواج کرده ۳۵-۴۴ ساله است. روش نمونه‌گیری ترکیبی از روشهای خوشه‌ای چند مرحله‌ای تصادفی و تصادفی سیستماتیک است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه ساخت یافته است. به منظور تحلیل رابطه میان متغیرهای مستقل و تعداد فرزندان واقعی و تعداد فرزندان ایده‌آل از تکنیک تحلیل طبقات چندگانه و برای تبیین عوامل موثر بر الگوهای شکاف باروری موجود و ایده‌آل از رگرسیون لوجستیک استفاده شده است.

<sup>۱</sup> این طرح با حمایت مالی موسسه مطالعات و مدیریت جامع جمعیت تخصصی کشور انجام شده است.

<sup>۲</sup> عضو هیات علمی موسسه مطالعات و مدیریت جامع جمعیت تخصصی کشور

<sup>۳</sup> استاد گروه جمعیت‌شناسی دانشگاه شهیدبهشتی

یافته‌ها نشان می‌دهد که در نمونه مورد بررسی متوسط تعداد فرزندان زنان در هر سه استان بالای سطح جایگزینی است. در استان سمنان که متوسط باروری موجود کمتر از دو استان دیگر است، بعد ایده‌آل نیز کمتر است. یکی از سؤالات اساسی که این مطالعه بدان پاسخ داد این است که سهم عوامل ایده‌آی و عوامل اجتماعی و جمعیتی بر تعداد فرزندان زنده به دنیا آورده چگونه است؟

نتایج مطالعه نشان می‌دهد سطح تحصیلات، سن مادر در اولین تولد، ترکیب جنسی فرزندان بیشترین تأثیر را در تبیین واریانس تعداد فرزندان زنده به دنیا آورده دارند. بر اساس این یافته‌ها می‌توان گفت که مشخصه‌های اقتصادی-اجتماعی و جمعیتی که خود تحت تأثیر توسعه اقتصادی - اجتماعی هستند، نسبت به عوامل ایده‌آی مورد بررسی در این مطالعه تأثیر بیشتری بر باروری دارند و برای تبیین باروری در این استان‌ها رویکردهای اقتصادی اجتماعی تبیین بهتری بدست می‌دهند.

همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد در استان سمنان اکثریت زنان توانستند به ایده‌آل‌های باروری خود دست یابند و الگوی برآورده شده را شاهد هستیم. در استان‌های هرمزگان و کهگیلویه و بویراحمد اکثریت زنان تعداد فرزندان موجود آنها بیشتر از تعداد ایده‌آل است و الگوی بیش برآورده وجود دارد. تغییر اولویتهای زندگی و استفاده از سایر فرصتها و بالا بودن هزینه فرزندان دو دلیل اصلی است که که تعداد فرزندان موجود برخی زنان کمتر از تعداد ایده‌آل است. بالا بودن نسبت بیش برآورده ممکن است از یک طرف تحت تأثیر فضای حاکم بر جامعه (کاهش باروری) و تغییر ایده‌آل‌های افراد باشد از طرف دیگر حاملگی ناخواسته ناشی از شکست وسایل پیشگیری و استفاده نادرست از آنها باعث بالا بودن بیش برآورده شود که در این صورت به منظور کاهش حاملگی ناخواسته افزایش پوشش تنظیم خانواده و بالا بردن کیفیت خدمات مرتبط اهمیت اساسی دارد. نتایج رگرسون لوجستیک چندگانه نشان داد که ازدواج خویشاوندی، داشتن تعداد بیشتر فرزندان دختر، سطح تحصیلات ابتدایی و کمتر و نگرش مثبت به فواید فرزندان احتمال بیش برآورده شدن را افزایش می‌دهد.